

Niet altijd CL (*Caseous Lymphadenitis*)

Bulten bij geiten

Tekst: Lammert Moll, Gezondheidsdienst voor Dieren – Foto’s: Wilma Wolters

Regelmatig stellen geitenhouders aan medewerkers van de Gezondheidsdienst voor Dieren de vraag:

‘We hebben geiten met bulten, wat moeten we nu doen?’. Zo’n vraag beantwoorden is lastig, want

er zijn verschillende soorten bulten en allerlei mogelijke oorzaken. Kort gezegd kunnen bulten

gevuld zijn met pus, bloed, vocht (cyste, oedeem) of weefsel.

Een van de veroorzakers van bulten bij geiten in Nederland is de bacterie *Corynebacterium pseudotuberculosis*, de veroorzaker van CL (*Caseous Lymphadenitis*), heel toepasselijk soms ook wel ‘bultenziekte’ genoemd. De bacterie dringt het lichaam binnen via kleine huidwondjes, maar ook via de bek, de luchtwegen of zelfs via de intacte huid. Daarna verspreidt de bacterie zich via het bloed naar de lymfeklieren. In veel gevallen lukt het in de lymfeklieren niet de bacterie te doden en ontstaat een abces. Dit abces wordt omringd door een dikke beschermende wand, waardoor de bacterie niet te bestrijden is. Hoewel ook inwendige lymfeklieren aangetast kunnen zijn, zien we bij geiten vaak ook aan de huidoppervlakte bulten ontstaan. Bulten van CL zijn dan ook altijd daar te zien waar de lymfeklieren zichtbaar onder de huid liggen. Voor een geitenhouder zijn verdikkingen van de lymfeklieren aan de kaak, de schouder of het uier het opvallendst. Als een abces in een lymfeklier doorbreekt, komt daar dikke pus uit dat besmettelijk is voor andere dieren. Niet alleen geiten kunnen besmet raken, ook schapen en herten zijn gevoelig. Er zijn zelfs meldingen beschreven van CL bij paarden (ander type), kameelachtigen en varkens. Ook de mens kan besmet raken met CL. Vaak gaat het om mensen die beroepsmatig veel in contact komen met besmette dieren. In Australië, waar CL zeer veel bij schapen voorkomt, wordt regelmatig CL geconstateerd bij slachthuismedewerkers en schapenscheerders. In de literatuur is ook een geval beschreven waarbij het drinken van rauwe melk mogelijk de oorzaak is van CL bij de mens.

Bloedonderzoek

Gelukkig heeft de professionele geitenhouderij er de afgelopen decennia voor gezorgd dat CL nog maar zeer weinig op de bedrijven voorkomt. Om te achterhalen of de waargenomen bulten werkelijk CL zijn, is het zeer onverstandig om deze te openen voor het verzamelen van pus voor bacteriologisch onderzoek. Op het moment dat de bulten worden geopend om de pus te verzamelen, verspreiden zich miljoenen bacteriën die kunnen zorgen voor infecties bij de andere dieren. De bacteriën kunnen zeer lang in de omgeving overleven: ze zijn soms acht maanden later nog in de bodem te vinden. Om CL uit te sluiten is het veel verstandiger om bloedonderzoek op CL te laten uitvoeren. Als CL wordt aangetoond, is het bijna onmogelijk om het aangetaste dier door medicatie CL-vrij te krijgen. Helaas is het verwijderen van besmette dieren de enige manier om CL kwijt te raken.

Bij de geit kunnen ook andere met pus gevulde bulten voorkomen die lijken op CL. Ze kunnen ontstaan door wondjes in de huid waarin gewone huidbewonende bacteriën binnen kunnen dringen. Deze bulten kunnen overal op de huid voorkomen, dus ook op plaatsen waar zich geen lymfeknopen bevinden. Bulten aan de kop kunnen ook ontstaan door ontstekingen van de tanden, kiezen of kaak. Daarnaast kunnen door afwijkende tanden, scherp voedsel (bacteriële) ontstekingen in de bek ontstaan die zich kunnen uiten als bulten.

Tularaemie

Een andere ziekte die op CL lijkende bulten kan veroorzaken is tularaemie. Dit is een bacteriële aandoening bij vooral in het wild voorkomende knaagdieren en haasachtigen. Tot nu toe kwam deze ziekte maar zelden in Nederland voor. In 2014 zijn echter niet alleen langs de grens met Duitsland en België, maar ook in Midden-Nederland hazen aangetroffen met tularaemie. Dit heeft in een enkel geval geresulteerd in een besmetting bij de mens, namelijk bij jagers die besmet raakten via de hazen. De infectie wordt vaak overgedragen via stekende insecten en teken of door direct contact met besmette dieren. De mens kan ook via insecten of teken worden besmet, maar wordt meestal geïnfecteerd door direct contact of het eten van besmet voedsel. De klinische verschijnselen zijn vergelijkbaar met die van CL. Hoewel tularaemie niet vaak bij zoogdieren voorkomt, blijft het opletten, vooral bij geiten die in natuurgebieden lopen.

Geiten kunnen op allerlei plekken bulten krijgen. De locatie is een van de aanwijzingen die kan helpen bulten nader te typeren.

Bloeduitstortingen, vochtophoppingen en cysten

Soms worden de bulten veroorzaakt door bloeduitstortingen, meestal door een trauma. Ook kunnen vochtophoppingen tussen de kaaktakken ontstaan, bijvoorbeeld door bloedarmoede (haemonchose, leverbot) of eiwittekorten (paratuberculose, leverbot). Cysten van bijvoorbeeld een speekselklier kunnen flinke bulten veroorzaken. Soms zijn bulten ‘solide’ ofwel gevormd uit weefsel, denk hierbij onder meer aan wratten en tumoren.

Gevolgen van injecties

Ook injecties kunnen ‘bulten’ veroorzaken. Bij het toedienen van antibiotica en vaccins blijft het belangrijk om steriel te werken. En zelfs dan zijn er meerdere vaccinaties waarbij grote en langdurig aanwezige abcessen (bulten) kunnen ontstaan die soms jarenlang aanwezig blijven. Ook zijn overgevoeligheidsreacties mogelijk. Hierbij kan een dier vrij plotseling lokaal (injectie- of contactplaats) of over het gehele lichaam onder de bulten zitten. Bij oudere geiten lijken soms bulten rondom de kaak te ontstaan die weer verdwijnen. Vaak zijn dit bulten die veroorzaakt zijn door het herkauwen, waarbij kauwsel achterblijft en zorgt voor een bult. Deze bulten verdwijnen na verloop van tijd als het herkauwproces is beëindigd. Ook oude geiten met een slecht gebit kunnen herkauwbrokken hebben die als bulten worden waargenomen. 🍷

Advies

U begrijpt dat er veel oorzaken van ‘bulten’ kunnen zijn. Zeker op bedrijven waar mensen veel in contact komen met geiten, is het verstandig om CL uit te sluiten. Eigenlijk zouden kinder- en zorgboerderijen er goed aan doen om gecertificeerd CL-vrij te worden én te blijven. Dit laatste kan een probleem zijn omdat het niet altijd makkelijk is om alleen maar geiten aan te voeren die CL-vrij zijn. Bij schapen in Nederland komt CL niet vaak voor. Toch is het aan te raden om op gemengde bedrijven bij schapen bloedonderzoek uit te laten voeren. Op de vraag ‘wat moeten we nu doen?’ krijgt u daarom vaak het advies om een bloedonderzoek op CL te laten doen.

De volgende criteria kunnen u helpen om bulten nader te typeren:

- de plaats waar de bult zit (lymfeknoop, bek)
- het aantal
- geleidelijk of snel ontstaan
- het formaat
- de vorm (rond, langwerpig, glad, onregelmatig)
- de hardheid (zacht/mogelijk weg te drukken, putje in te drukken of hard)
- temperatuur (wel of geen ontsteking)
- pijnlijkheid
- beweeglijkheid (wel/niet vergroeid).